

Scolas professiunala dil Grischun

**Examen d'admissiun per la maturitat
professiunala 2023**
29 da mars 2023

Romontsch sursilvan

Num: **Prenum:**

Temps: 90 minutus

Mieds d'agid: negins

Adatg: Drova in stilograf cun tenta permanenta. Lavurs da rispli vegnan buca acceptadas. Scriva schuber.

Bien cletg!

Parts	Temps (circa)	Puncts	Contonschiu
A. Lectura e capientscha da text	25 minutus	15	
B. Producziun da text	45 minutus	20	
C. Vocabulari ed ortografia	10 minutus	10	
D. Grammatica	10 minutus	10	
Total	90 minutus	55	
	Nota (Puncts/11+1)		

Suttascripziun expert(a):

.....

Liug/datum:

A. Lectura e capientscha da text (25 minutas, 15 punccts)

tenor Quotidiana, 08-09-2022

text Augustin Beeli

Sulegl pil tunnel da Trin

- 1 «Nus essan pertscharts ch'igl ei buca in grond project. Denton savein nus tut che
daguot e daguot fa puoz», ha cusseglier guovernativ *Mario Cavigelli* declarau alla fin
da siu plaid. El ei staus presents all'inauguraziun digl implont niev da fotovoltaica
all'entrada ost dil tunnel da Trin. Cuort suenter ha il schef dil Departament da vias
e traffic dil Grischun menau il reglader e priu en funcziun gl'implont. *Gion
Hagmann* digl Uffeci cantunal da construcziun bassa ha beneventau ina roscha
persunas dallas medias ch'ein suandai gl'invit.

72 moduls solars sin 134 meters quadrats

- 10 Actualmein ein tematicas dall'energia, e cunzun dil current electric, pli che mai en
discussiun. «Nus essan gia dapi in temps vidlunder da ponderar e planisar da
duvrar nossa infrastructura per quei intent», ha Gion Hagmann declarau. Mario
Cavigelli ha aschuntau en siu plaid ch'il cantun hagi gia entschiet pli baul a
nezegiar quella. «Gl'implont solar silla preit encunter canera silla A13 denter
15 Rehanau e Cuera ei in'ovra da piunier», ha il magistrat puntuau. El ha affirmau
ch'igl Uffeci da construcziun bassa hagi potenzial cun siu inventari d'objects. Il
tunnel da Trin ei gl'emprem el cantun ch'ins colligia cun in implont da
fotovoltaica. Ils davos meins han ins montau sil tettg e sillas preits dil baghetg da
menaschi gest sper il portal ost dil tunnel 72 moduls solars. Quels cuarclan ina
20 surfatscha da 134 m² e produceschan dapi ier forza electrica pil tunnel da Trin.

- 25 Quei tunnel ha il cantun priu en funcziun il november 1994. Mintga gi carreschan
tochen 20 000 vehichels tras il «portal alla Surselva». Gl'implont che sviescha il
vitg da Trin ei dus kilometers liungs ed ha custau 115 milliuns francs. 28 onns pli
tard ha gl'Uffeci da construcziun bassa investau per quel 135 000 francs per in
implont fotovoltaic. Las cazzolas fluorescentas el tunnel, l'illuminaziun externa e
la ventilaziun funcziuneschan cun sustegn dils 72 moduls solars. Igl ei «mo» 6 %

	da tutta energia ch'il tunnel drova en in onn. Gl'implont solar producescha rodund 21 000 uras kilowatt current electric ad onn, quei corrispunda al consum annual da 60 casas d'ina famiglia. Igl ei buca bia, mo tuttina: daguet e daguet fa puoz. Gion Hagmann ha puntuau ch'il cantun vegli canticuar a realisar tals implonts. Quater ein gia planisai: il tunnel da Crestas denter Mustér e Sedrun, il tunnel Plattas silla via da Traun en Tumliastga, il tunnel da Lavin e quel da Runcaglia dueien medemamein survegnir implonts solars.
30	
35	<u>Aschia funcziuna fotovoltaica</u> Per glieud senza affinitad tecnica eis ei gnanc sempel da s'imaginare co la forza dil sulegl sa producir energia electrica. All'inauguraziun digl implont a Trin ha gl'Uffeci da construcziun bassa mussau ina grafica dil sistem electrotecnic. In 40 panel solar sil tetg d'ina casa, vid in mir ni ina seiv ei in pign generatur che rimna la forza dil sulegli. Quella tabla «tschetscha si» directamein ils radis dil sulegli e mida quels en forza electrica. Sur cables «cuora» quella en ina scappa ch'ei colligiada cul generatur. Dalla scappa da transmissiun va il current electric ad in auter reglader, in schinumnau alternatur che sa midar e reparter l'electricitat sin 45 differents cables. Avon che quella contonscha la finala la fontauna va ella sur il quintader che dumbra il consum. En loghens nua ch'igl ei giavischau e pusseivel, san ins era tarmetter e deponer l'electricitat. Quella funcziun ha la batteria gigantica.
50	<u>Dapli praus e pastiras per fotovoltaica</u> All'inauguraziun digl implont fotovoltaic pil tunnel da Trin ha era <i>Martin Maron</i> priu part. El ei president dall'Associazion grischuna dallas interpresa d'electricitat. Ei seigi in detg bien project, ideals per esser exemplar co ins sappi gudignar forza electrica, ha el manegiau. Ei seigi era bien d'installar tablas solares 55 per fotovoltaica sin mirs da fermada, mirs da sustegn da plauncas, petgas da pendicularas, casas grondas ed auters objects adattai. Ins stoppi oravontut intensivar da producir current electric d'unviern. Lu, cu las peggias e scaldaments van sin turas, sto la Svizra importar (memia) bia forza electrica. Las pusseivladads da producir quella duront la stagiu freida ein limitadas cu la vegetaziun rauissa,

Sligiaziuns (Lösungen)

60 las auas ein scartas ed era la forza dil sulegl reducida. «Nus duvrassen urgentamein dapli implonts da fotovoltaica sin surfatschas libras», ha Martin Maron puntuau. El manegia cunquei praus, pastiras e plazs ora el liber. Actualmein eis ei buca pusseivel da baghegiar implonts solars pli gronds sin terren verd. Las resalvas dallas organisaziuns digl ambient e dall'agricultura ein memia grondas. Per saver producir current electric d'unviern fussen tals «parcs solars» denton fetg necessaris, efficients e giavischai, ha Maron declarau.

Rispunda aschi exact sco pusseivel ed en construcziuns entiras las suandontas damondas che stattan en connex cul text che ti has legiu. Per mintga risposta correcta survegnas ti in punct. Leu nua ei drova ina risposta en fuorma da text dat ei in punct supplementar per l'ortografia e la grammatica correcta. Tut quei ch'ins sa buca leger neu dalla scartira vala sco falliu.

1) Tgeinina ei l'informaziun principala ord quei text? Resumescha en duas entochen 4 construcziuns. (1 punct cuntegn + 1 fuorma = 2)

Per exemplu: Igl Uffeci da construcziun bassa dil Grischun ha inaugurau a Trin in implont solar che producescha e furnescha energia per in tunnel. Ils 72 moduls sil tettg e sillars fatschadas dil baghetg da menaschi produceschan circa 21'000 kilowatts uras current electric.

2) Co ei il tetel "Sulegl pil tunnel da Trin" da capir? Declara en construcziuns entiras. (1+1=2)

La formulazion ei buca da prender plaid per plaid, mobein el senn ch'il sulegl furnescha entras panels energia ni glisch pil tunnel da Trin.

3) Con energia ein 21'000 uras kilowatt forza electrica? Enquera in exemplu el text e formulescha ina construcziun entira. (1+1=2)

Quei corrispunda circa al consum annual da 60 casas d'ina famiglia.

Quei corrispunda a 6% da tutta energia ch'il tunnel drova ad onn.

Sligiaziuns (Lösungen)

4) Tgi ha tgamunau quei project? Fai ina crusch el dretg liug. (1)

- la Confederazin neu da Berna
- il cantun Grischun neu da Cuera **X**
- la vischnaunca politica da Trin
- la regiun Surselva cun sedia a Glion

5) Endretg ni falliu? Fai ina crusch el dretg liug. (8 x ½ = 4)

	endretg	falliu
a) Igl implont solar da Trin ei in'ovra da piunier.		x
b) Igl Uffeci da construcziun bassa ha aunc bia potenzial per tals projects solars cun siu inventari d'objects.	x	
c) Ils 72 pannels solars ein vegni montai sin omisduas varts all'entrada dil tunnel.		x
d) Igl implont fotovoltaic producescha cunzun energia per l'illuminaziun externa dil tunnel.		x
e) Baghegiar tunnels ei bienmarcau en cumparegliazion cun producir energia solara per quels.		x
f) L'inauguraziun ei veginada organisada per qlieud dallas medias e buca pil pievel.	x	
g) Ins stuess cunzun producir dapli current electric d'unviern, per buca stuer importar memia bia forza electrica.	x	
h) In panel solar sil tett d'ina casa funcziuna sco in alternatur che sa midar e reparter l'electricitat.		x

6) "Daguot e daguot fa puoz." Co ei quella formulaziun manegiada cheu el text? Declara en construcziuns entiras. (1+1=2)

L'ovra solara dil tunnel da Trin ei buca in grond project, mo sch'ei dess plirs daquels, allura dess quei era ina massa energia supplementara.

Sligiaziuns (Lösungen)

7) Signur Maron dall'Associazion grischuna dallas interpresa d'electricitat queta l'installaziun dils panels solars dil tunnel da Trin in detg bien project. Tgeininas autras variantas vesess el era aunc bugen? Enumerescha silmeins quater. ($4 \times \frac{1}{2} = 2$)

- tablas solaras per fotovoltaica sin mirs da fermada
- sin mirs da sustegn da plauncas
- sin petgas da pendicularas
- sin casas grondas
- sin surfatschas libras (praus, pastiras e plazs ora el liber, sin terren verd)

total 15 puncts

B. Produczun da text (45 minutas, 20 puncts)

Eis ti per ni encunter "parcs solars"?

En la lectura vegn menziunau dalla vart dils produzents d'electricitad ch'ins stuessi baghegiar implonts solars pli gronds sin terren verd per producir dapli energia alternativa. Ei vegn denton era detg ch'ei detti resalvas neu dallas organisaziuns digl ambient e dall'agricultura. Co vesas ti quei? Tgei puncts vesas ti per ni encunter talas installaziuns? **Pren posizion en secret.**

maletg 1 tenor de.wikipedia.org sco exempl

Impuront:

- Drova in scazi da plaids variau e correct. Scriva construcziuns entiras e bein formuladas. Drova silmeins 200 plaids ed ina scratira legibla. Drova paginas **9 e 10** per tia versiun finala.
- Creescha ina clara structura dil text: tetel, introducziun, part principala, fin/facit, senza far suttetels.
- Dai silmeins dus arguments capeivels per **ed** encunter l'installaziun da parcs solars ella part principala. Muossa che ti vesas omisduas varts.
- Fai clar alla fin – el facit – per tgei vart che ti eis!
- Indicheschha sut tiu text il diember da plaids che ti has duvrau.

Eis ti per ni encunter "parcs solars"?			total
cuntegn	part principala: -2 arguments capeivels per -2 arguments capeivels encunter - facit	$2 \times 2 = 4$ puncts $2 \times 2 = 4$ puncts 2 puncts	10 puncts
fuorma	-tetel, introducziun, part principala, fin (negins suttetels) - silmeins 200 plaids, scartira legibla	1 punct 1 punct	2 puncts
ortografia/grammatica	max. 4 puncts (fetg bien) 3 bien 2 sufficient 1 nunsufficient 0 schliet		
scazi da plaids/stil	max. 4 puncts dto.		8 puncts
			20 puncts

Sligiaziuns (Lösungen)

notizias / sboz

Sligiaziuns (Lösungen)

versiun finala:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Sligiaziuns (Lösungen)

Cons plaids has ti duvrau?

Indichescha il diember: _____ plaids

cuntegn: 10 puncts

fuorma: 2 puncts

grammatica, stil e.a.v. 8 puncts

total 20 puncts

C. Vocabulari ed ortografia (10 minutus, 10 punccts)

1. Sinonims

Indichescha mintgamai in sinonim. Mira suenter el text, co il plaid vegn duvraus leu. La lingia ei mintgamai indicada ella tabella cheusut. Sche pusseivel drova mo in plaid, aschia che la muntada resta pli u meins la medema. Per in entir punct sto era l'ortografia constar.

(exempel: il marcau – la fiera)

5 punccts	lingia	plaid ord il text	sinonim
a.	3	plaid	discuors, allocuziun
b.	11	ponderar	reflectar, haver endamen enzatgei
c.	29	current electric	electricitat, forza electrica, energia electrica
d.	47	deponer	accumular, cumblar, "arcunar"
e.	51	implont	indrez, installaziun, construcziun, stabiliment, ovra

2. Antonims

Indichescha mintgamai in antonim. Fai era stem dil context, el qual il plaid vegn duvraus el text e dall'ortografia.

(exempel: grond – pign / falliu: buca grond)

5 puncts	lingia	plaid ord il text	sinonim
a.	4	all'entrada	alla sortida
b.	15	el ha affirmau	el ha negau (el ha detg na)
c.	26	l'illuminaziun externa	l'illuminaziun interna (endadens, dadens)
d.	40	rimna	reparta / repartga, distribuescha (parta ora)
e.	60	las auas ein scartas	las auas ein (sur)abundontas, rehas, opulentas

total 10 puncts

D. Grammatica (10 minutus, 10 puncs)

1. Specias da plaids

Indichescha mintgama la fuorma dil plaid: nomen, pronom, adjectiv, verb ni particla? Ti stos buca differenziar sutgruppas.

La	vasa	ei	da	mia	tatta.	$6 \times \frac{1}{2} = 3$ p
pronom (artechel)	nomen (substantiv)	verb (auxiliar)	particla (preposiziun)	pronom (possessiv)	nomen (substantiv)	

2. Las parts d'ina construcziun

Sparta igl exemplel indicau en sias parts. Indichescha quellas ina sut l'autra en l'emprema colonna dalla tabella cheusut.

Indichescha silsuenter ella secunda colonna sch'igl ei in subject, in object direct ni indirect, in predicat (ina part verbala) ni in adverbial. Ils attributs stos ti buca indicar.

Exempel dau: **La buoba scriva ina carta al tat.**

Parts dalla construcziun	"Num" grammatical da quella part	$4 \times \frac{3}{4} = 3$ p
La buoba ($\frac{1}{4}$)	subject ($\frac{1}{2}$)	
scriva ($\frac{1}{4}$)	predicat($\frac{1}{2}$)	
ina carta ($\frac{1}{4}$)	object direct ($\frac{1}{2}$)	
al tat ($\frac{1}{4}$)	object indirect (preposiziunal) ($\frac{1}{2}$)	

3. Conjugaziun

Empleina la tabella. Ei va adina pil verb "vender".

1. persuna singular indicativ present	jeu vendel	4 x 1 = 4 p
2. persuna singular indicativ futur (I)	ti vegn(a)s a vender	
2. persuna plural cundiziunal perfect	vus (ha)vesses vendiu	
3. persuna plural conjunctiv present	ch'els/ellas vendien	
1. persuna plural indicativ futur exact (II)	nus vegnin ad haver vendiu	

total 10 puncts